

บทที่ ๔

วิเคราะห์ความเชื่อมโยงพัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบไตรสิกขา กับ พัฒนาการเรียนรู้ในกรอบทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์

บทที่ ๔ เป็นการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงพัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบไตรสิกขา กับ ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ การศึกษาการเรียนรู้ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ ในบทที่ ๒ พบว่า ตามแนวคิดของสกินเนอร์การเรียนรู้จะอาศัยประสบการณ์เดิม ผู้สอนจะใช้ประสบการณ์ของตนเป็นข้อมูลเบื้องต้น ในการสร้างพฤติกรรมใหม่ๆ ใ้การเสริมแรงและการลงโทษ เพื่อเพิ่มหรือลด พฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ ดังนั้น การพัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์จะเป็นการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา และการศึกษาการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา ในบทที่ ๓ พบว่า การเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา เป็นการฝึกฝนอบรมตนในกระบวนการเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลมีพัฒนาการการเรียนรู้ครบทุกด้าน ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา พัฒนาการการเรียนรู้ทั้ง ๒ แบบ นี้มีความเหมือนและแตกต่างกัน ดังรายละเอียดที่จะแสดงในบทที่ ๔

๔.๑ วิเคราะห์พัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์

B.F. Skinner นักจิตวิทยา ชาวอเมริกัน ได้ทำการทดลองด้านจิตวิทยาการศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์การเรียนรู้ที่มีการตอบสนองแบบแสดงการกระทำ (Operant Behavior) สกินเนอร์ได้แบ่งพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตไว้ ๒ แบบ คือ^๑

๑. Respondent Behavior พฤติกรรมหรือการตอบสนองที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ หรือเป็นปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex) ซึ่งสิ่งมีชีวิตไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ เช่น การกระพริบตา น้ำลายไหล หรือการเกิดอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ

๒. Operant Behavior พฤติกรรมที่เกิดจากสิ่งมีชีวิตเป็นผู้กำหนด หรือเลือกที่จะแสดงออกมาส่วนใหญ่มักจะเป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกในชีวิตประจำวัน เช่น กิน นอน พุด เดิน ทำงาน ขับรถ การเรียนรู้ตามแนวคิดของสกินเนอร์ เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองเช่นเดียวกัน แต่สกินเนอร์ให้ความสำคัญต่อการตอบสนองมากกว่าสิ่งเร้า จึงมีคนเรียกว่าเป็นทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบ Type R นอกจากนี้สกินเนอร์ให้ความสำคัญต่อการเสริมแรง (Reinforcement) ว่ามีผลทำให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทนถาวร ยิ่งขึ้นด้วย สกินเนอร์ได้สรุป

^๑ ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์, (Online) แหล่งที่มา <https://sites.google.com>, (๑๕/๓/๒๕๕๖).

ไว้ว่า อัตราการเกิดพฤติกรรมหรือการตอบสนองขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ คือ การเสริมแรง หรือการลงโทษ ทั้งทางบวกและทางลบ

๑. การใช้เสริมแรง (Reinforcement) ทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม ครูควรให้การเสริมแรง โดยการชมเชยหรือให้แรงจูงใจ โดยวิธีการต่างๆ เช่น การให้รางวัล ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้ต้องการให้ผู้อื่นสนใจตนหรือเห็นว่าตนเองสำคัญกว่าคนอื่น การให้แรงจูงใจจะทำให้เด็กเกิดความสนใจ พอใจที่จะเรียน

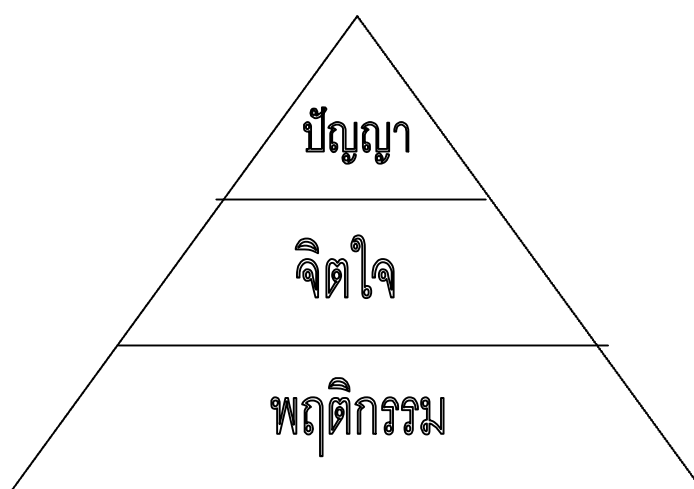
ในการสอน การให้การเสริมแรงหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของเด็กจะช่วยเพิ่มอัตรา การตอบสนองที่เหมาะสมนั้น และการเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบ หรือเปลี่ยนรูปแบบ การเสริมแรงจะช่วยให้การตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร

๒. การปลูกฝังพฤติกรรมบางอย่างและการลดพฤติกรรมบางอย่าง (Shaping Behavior) หลักการสำคัญของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ก็คือการ ควบคุมการตอบสนองด้วยวิธีการเสริมแรง กล่าวคือ เราจะให้การเสริมแรงเฉพาะในเรื่องที่ต้องการ เพื่อให้เกิดเป็นนิสัยติดตัว ดังนั้น ถ้าเราต้องการให้เด็กมีพฤติกรรมใหม่ในเรื่องใด ก็ควรให้การ เสริมแรงพฤติกรรมนั้น เพื่อให้เด็กทำต่อไปจนเป็นนิสัย แต่ถ้าต้องการให้พฤติกรรมใดหายไปก็ควร ลดการเสริมแรงพฤติกรรมนั้น ก็จะทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนานั้นหายไป การปลูกฝัง พฤติกรรมใหม่ให้แก่เด็กโดยใช้การเสริมแรงเป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรม ครูควรมีการวางแผนให้ เหมาะสม

การเปลี่ยนพฤติกรรม หรือปลูกฝังนิสัยให้แก่ผู้เรียน ควรแยกแยะขั้นตอนของปฏิกิริยา ตอบสนองออกเป็นลำดับขั้น โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน และจึง พิจารณาแรงเสริมที่จะให้แก่ผู้เรียน

๓. บทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Maching) และเครื่องช่วยสอน (Teaching Learning) สกินเนอร์ได้เสนอการสอนแบบโปรแกรม ซึ่งจัดแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นส่วนย่อยๆ เป็น ขั้นๆ และจัดลำดับให้เป็นเหตุเป็นผลเพื่อให้เรียนได้ง่าย และเมื่อสำเร็จแต่ละขั้นจะได้รับแรงเสริม หรือให้รางวัลทันที ทั้งบทเรียนสำเร็จรูปและเครื่องช่วยสอนต่างเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วย ตนเอง โดยมีคำตอบที่ถูกต้องไว้ให้ ซึ่งบทเรียนดังกล่าวควรนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนจะ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ทฤษฎีพัฒนาการเรียนรู้ของอีริกสัน (Erikson) ได้เน้น ความสำคัญที่วัยของเด็ก ขั้นตอนการพัฒนาการและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเด็กว่า ถ้าเด็กอยู่ใน สิ่งแวดล้อมที่เขาพอใจ ประสบความสำเร็จ เขามองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจผู้อื่น แต่ถ้าเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ไม่พอใจ จะมองโลกในแง่ร้าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและไม่

วางใจผู้อื่น อีริคสันยังได้ย้ำว่า ถ้าหากเด็กไม่พัฒนาและผ่านขั้นต้นแล้ว เด็กก็ไม่สามารถพัฒนาในขั้นต่อไปได้ การนำมาใช้ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา นั้น การจัดกิจกรรมในชั้นก่อนประถมศึกษา เน้นการที่เด็กได้ประสบความสำเร็จและพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ต่อเพื่อนฝูงและต่อครู ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมองสังคมใหม่ สังคมโรงเรียนในด้านดี มีความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อผู้อื่น และถ้าหากเด็กพอใจและมองโรงเรียนในแง่ดีแล้ว เด็กก็อยากมาโรงเรียน ก็จะได้รับพัฒนาให้เจริญเติบโตขึ้น การช่วยเหลือตนเอง เช่น การไปห้องน้ำ การแต่งกาย การเก็บของเล่นเข้าที่ พฤติกรรมเหล่านี้ในระยะเริ่มต้น ครูจะดูแลอยู่อย่างใกล้ชิด และใช้การชมเชย การชักชวนให้ทำกิจกรรมร่วมกับครู ก็จะเป็นการไม่บังคับ เด็กไม่เกิดการต่อต้านและเกิดความพอใจเป็นรางวัลในการทำกิจกรรมช่วยเหลือ การหัวเราะเยาะในสิ่งที่เด็กทำ หรือการแข่งขันผลงานที่อาจจะก่อให้เกิดการละอาย ก็ไม่ควรใช้ เพราะจะทำให้เด็กไม่กล้าแสดงออกอีกต่อไป กิจกรรมในระดับก่อนประถมศึกษา เน้นผ่านการเล่น ซึ่งเป็นการสนุกสนาน สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ก็เรียบง่ายและเชิญชวนต่อการเข้าร่วมการใช้จินตนาการ บทบาทสมมติ ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อพัฒนาการของเด็กวัยนี้ ก็มีการจัดให้อยู่ตลอดเวลา

สกินเนอร์มีแนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) และการตอบสนอง (Response) โดยอินทรีย์จะต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองอันนำไปสู่ ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม คือการเรียนรู้ การเรียนรู้จะต้องประกอบด้วยผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนจะนำประสบการณ์ที่ตนมีอยู่มาเป็นข้อมูลในการกำหนดการสอน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเป็นผู้พิจารณาไตร่ตรองสิ่งที่จะนำมาสอน โดยเลือกพฤติกรรมที่มีความสอดคล้องกับผู้เรียน ทั้งนี้พฤติกรรมที่นำมาสอนควรเป็นพฤติกรรมที่ประโยชน์

ทั้งต่อผู้เรียนและต่อส่วนรวม เช่น การพึ่งพาตนเอง การรู้จักหน้าที่ของตน การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ข้อกำหนดที่ตกลงกัน การตัดสินใจต่าง ๆ ด้วยเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์เป็นที่ตั้ง พฤติกรรมที่ผู้สอนตัดสินใจเลือกที่จะใช้กับผู้เรียนจะมีลักษณะเป็นนามธรรม ผู้สอนควรแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมนั้นเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และควรจะทำอย่างสม่ำเสมอให้เกิดเป็นความเคยชิน เช่น การปฏิบัติตามศีล ๕

สกินเนอร์เน้นการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการเสริมแรงซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมซ้ำ พฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นพฤติกรรมแบบเรียนรู้ปฏิบัติและพยายามเน้นว่า การตอบสนองต่อสิ่งเร้า สิ่งเร้านั้นจะต้องมีวิธีการเสริมแรงอยู่ในตัว หากลดการเสริมแรงลงเมื่อใด การตอบสนองจะลดลงเมื่อนั้น ยกตัวอย่างการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์กับการพัฒนาพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

๑. การใช้วิธีการให้รางวัลและการลงโทษกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ การให้รางวัลไม่ได้ หมายถึง การให้สิ่งของที่เด็กพึงพอใจเสมอไป การให้รางวัลในที่นี้หมายถึง การให้คำชมเชย ยกย่อง ยอมรับ การแสดงความชื่นชมที่เหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป ส่วนการลงโทษก็ได้หมายถึงการทำให้ร่างกายและจิตใจของเด็กเจ็บปวด หรืออับอายขายหน้า อาจเป็นเพียงการงดหรือยกเว้นสิทธิบางอย่าง การไม่ให้ความสำคัญ หรือลดความสำคัญลง ซึ่งต้องทำควบคู่ไปกับการชี้แจงให้เหตุผล ทั้งนี้ ข้อแนะนำในการให้รางวัลและการลงโทษนั้นมีดังนี้

๑.๑ ยึดหลักความชัดเจนของข้อกำหนดว่าสิ่งใดเป็นพฤติกรรมดีหรือไม่ดี และต้องให้เด็กทราบ

๑.๒ ยึดความเป็นระบบ โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการชัดเจนว่า เมื่อใดจะได้รางวัล และเมื่อใดจะมีผลถึงการลงโทษ

๑.๓ ยึดหลักความสม่ำเสมอ โดยต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการให้รางวัลและการลงโทษ

๑.๔ ยึดหลักความทันที โดยต้องตอบสนองทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรม เพื่อให้รับรู้ผลการกระทำของตน

๒. การใช้ตัวแบบ หลักการสำคัญของตัวแบบคือ ต้องเลือกตัวแบบที่เด็กสนใจ ซึ่งจะมีแนวโน้มที่จะลอกเลียนแบบ และการใช้ตัวแบบนี้จะต้องให้เด็กได้เผชิญกับตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนเด็กจดจำพฤติกรรมได้

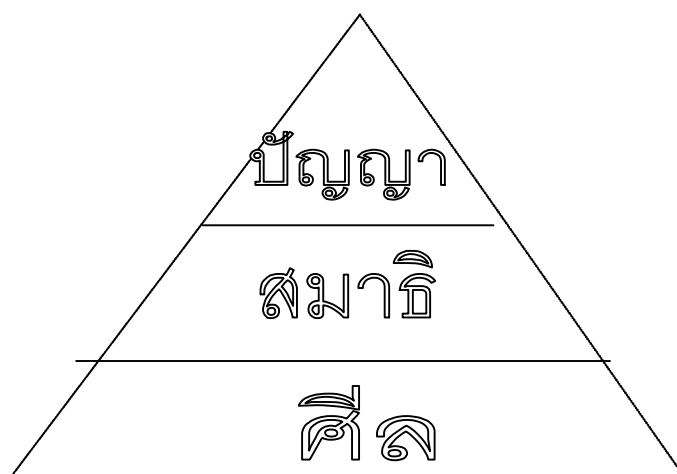
๓. การสอนที่ต้องการให้เด็กแสดงความคิดเห็น ครูอาจใช้สถานการณ์ที่เด็กพบในชีวิตประจำวัน หรือใช้นิทาน แล้วให้เด็กแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหา

การพัฒนาการเรียนรู้ในกรอบทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์มีขั้นตอน ดังนี้^๒

๑. การรับรู้ เกิดจากการที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากผู้สอน สภาพแวดล้อม เกิดความเข้าใจ สนใจต้องการที่จะเรียนรู้ มีการเตรียมตนให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ
๒. การตอบสนอง เมื่อได้รับรู้สิ่งที่ตนสนใจแล้วจะเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง ถ้าเป็นสิ่งที่ตรงกับความต้องการ จะมีการตอบสนองทางบวก
๓. เมื่อได้รับรู้ในสิ่งที่ตนสนใจและได้ตอบสนองจะเกิดเป็นค่านิยม และหากค่านิยมเป็นสิ่งที่พึงพอใจ จะเกิดการยอมรับค่านิยม
๔. หลังจากสร้างค่านิยม และยอมรับค่านิยมแล้ว จะนำมาคิดพิจารณาและรวบรวมค่านิยม จัดให้เป็นระบบ ระเบียบ
๕. การสร้างลักษณะนิสัย เป็นขั้นตอนหลังจากนำค่านิยมที่อย่างหลากหลายมาจัดเป็นระเบียบ และนำมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ ขั้นตอนนี้แสดงถึงการพัฒนาการเรียนรู้ให้ได้พฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติค่อนข้างยาวนาน จนเกิดเป็นลักษณะนิสัยตามพฤติกรรมที่พึงประสงค์

๔.๒ วิเคราะห์พัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบไตรสิกขา

การเรียนรู้ในกรอบไตรสิกขา เป็นการฝึกฝนอบรมตนในกระบวนการเรียนรู้ทั้ง ๓ ด้าน โดยมีลำดับขั้นตอนเริ่มจาก ศีลสิกขา ต่อด้วยจิตตสิกขา และขั้นตอนสุดท้าย คือ ปัญญาสิกขา ขั้นตอนการศึกษาทั้ง ๓ ด้านมีความมุ่งหมาย ดังนี้

^๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์, (Online) แหล่งที่มา <https://sites.google.com>, (๑๕/๓/๒๕๕๖).

๑. ศีลสิกขา เป็นการฝึกฝนอบรม ศีลสิกขา และเตรียมความพร้อมในเบื้องต้น ให้มีการประพฤติ ปฏิบัติที่ถูกต้อง ทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว สังคม เป็นฐานสำคัญของการทำสมาธิ

๒. จิตตสิกขา เป็นการฝึกฝนอบรมให้มีความประพฤติในทางจิตที่ดี ไม่มีความเศร้าหมอง ไม่มีความฟุ้งซ่าน อยู่ในสภาพที่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ เรียกว่าเป็นผู้อบรมจิต หรือฝึกฝนจิตได้ถึงที่สุดทำให้เกิดสมาธิ จิตที่ผ่านการฝึกอบรมจนเกิดสมาธิจะสามารถพิจารณาแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง ลักษณะเช่นนี้ เรียกว่า ปัญญาสิกขา

๓. ปัญญาสิกขา เป็นการฝึกฝนอบรมจนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อที่มีเหตุผลความเห็นที่เข้าสู่แนวทางของความเป็นจริง การรู้จักหาความรู้ การรู้จักคิดพิจารณา การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง การรู้ความจริงที่จะนำความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ถูกวิธี

ในชีวิตประจำวัน เราต้องเจอกับปัญหาต่างๆ มากมาย พบปะผู้คนมากหน้าหลายตา เช่นเมื่อเจอคนหน้าบึ้ง พุดไม่ดี ถ้าเรามองตามความชอบใจ-ไม่ชอบใจ ไม่ใช่ปัญญา เราก็โกรธ แต่ถ้าเราใช้ปัญญาพิจารณา มองตามเหตุปัจจัย คิดถึงความเป็นไปได้แง่ต่างๆ เช่น เขาอาจจะมึนเรื่องทุกข์ ไม่สบายใจเพียงคิดแค่นี้ สภาพจิตใจที่กำลังรู้สึกก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปเลย จากโกรธก็กลายเป็นสงสาร อยากจะช่วยเหลือเขาแก้ปัญหา

ปัญญาเปรียบเสมือนแสงสว่าง บอกทาง ขยายขอบเขต ปรับแก้จิตใจและพฤติกรรม และปลดปล่อยให้หลุดพ้นจากความทุกข์ รู้แจ้งสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริง **หน้าที่สำคัญของปัญญา** คือ ปลดปล่อย ทำให้เป็นอิสระ ตัวอย่างง่ายๆ เพียงแค่ไปที่ไหน เจออะไร ถ้าไม่รู้ว่าคืออะไร ไม่รู้จะปฏิบัติต่อมันอย่างไร หรือพบปัญหา ไม่รู้วิธีแก้ไข จิตใจก็เกิดความอึดอัด รู้สึกบีบคั้น ไม่สบายใจ นี่คือทุกข์ แต่พอปัญญามา รู้ว่าอะไรเป็นอะไร จะทำอย่างไร ก็โล่งทันที พฤติกรรมที่ติดตันอยู่ พอปัญญามา ก็ไปได้ จิตใจอึดอันอยู่ พอปัญญามา ก็โล่งไป กล่าวได้ว่า องค์ประกอบของชีวิตทั้ง ๓ ด้านนี้ ทำงานไปด้วยกัน ประสานกันไป เกี่ยวเนื่องไม่สามารถแยกจากกันได้ อธิบายได้ดังนี้^๓

๑. ความประพฤติทางกาย วาจา ที่แสดงออกมาทางภายนอกดี (ด้านที่ ๑ ศีล) จะเป็นไปอย่างไร ก็ขึ้นต่อเจตนา ภาวะและคุณสมบัติของจิตใจ (ด้านที่ ๒ สมาธิ) และทำได้ภายในขอบเขตของปัญญา (ด้านที่ ๓ ปัญญา)

^๓ พัฒนาค้นด้วยไตรสิกขา, (Online) แหล่งที่มา <https://gotoknow.org/blog/dhamma-world>, (๒๙/๖/๒๕๕๖).

๒. ความตั้งใจและความต้องการของจิตใจ (ด้านที่ ๒ สมภา) ต้องอาศัยพฤติกรรมทางกายและทางวาจาที่แสดงออกมาเป็นเครื่องสนอง (ด้านที่ ๑ ศีล) ต้องถูกกำหนดและจำกัดขอบเขตตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโดยความเชื่อถือ ความคิดเห็น และความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่และที่เพิ่มหรือเปลี่ยนไป (ด้านที่ ๓ ปัญญา)

๓. ปัญญาจะทำงานและจะพัฒนาได้ดีหรือไม่ (ด้านที่ ๓ ปัญญา) ต้องอาศัยพฤติกรรมทางกายและทางวาจา ที่แสดงออกจากภายนอกดีว่ามีทักษะแค่ไหน (ด้านที่ ๑ ศีล) ต้องอาศัยภาวะและคุณสมบัติของจิตใจ เช่น ความสนใจ ใฝ่ใจ ความมีใจเข้มแข็งสู้ปัญหา ความขยันอดทน ความรอบคอบ มีสติ ความมีใจสงบแน่วแน่ มีสมาธิ หรือไม่เพียงใด เป็นต้น (ด้านที่ ๒ สมภา)

องค์ประกอบ ๓ ด้านทำงานไปด้วยกัน อาศัยกัน ประสานกัน เกี่ยวเนื่องกัน เป็นปัจจัยแก่กันและกันไม่สามารถขาดกันได้ เมื่อชีวิตที่ดำเนินไปมี ๓ ด้านอย่างนี้ การศึกษาที่ฝึกคนให้ดำเนินชีวิตได้ดี ก็ต้องฝึกฝนพัฒนาทั้ง ๓ ด้านของชีวิตนั้น ดังที่เรียกว่าไตรสิกขา เพื่อฝึกฝนพัฒนา ๓ ด้านของชีวิตนั้น ให้ตรงกัน แต่เป็นการพัฒนาพร้อมไปด้วยกันอย่างประสานเป็นระบบสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นการพัฒนาวิตที่ดำเนินไปทั้งระบบ หลักทั้ง ๓ ประการของไตรสิกขา เป็นการศึกษาที่ฝึกคนให้เจริญพัฒนาขึ้นไปในองค์ประกอบทั้ง ๓ ด้านของชีวิตที่ดงาม ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยเริ่มด้วยจัดปรับพื้นที่ให้พร้อมที่จะทำงานฝึกศึกษาไตรสิกขา เป็นการศึกษา ๓ ด้าน ที่พัฒนาชีวิตไปพร้อมกันทั้งระบบ

ศีล เป็นเหมือนการจัดปรับพื้นที่และบริเวณแวดล้อม ให้สะอาดหมดจดเรียบร้อยราบรื่น แน่นหนามั่นคง มีสภาพที่พร้อมจะทำงานได้คล่องสะดวก **สมภา** เป็นเหมือนการเตรียมตัวของผู้ทำงานให้มีเรี่ยวแรงกำลังความถนัดชัดเจนที่พร้อมจะลงมือทำงาน **ปัญญา** เป็นเหมือนอุปกรณ์ที่จะใช้ทำงานนั้นๆ ให้สำเร็จ เช่น จะตัดต้นไม้ ได้พื้นเหยียบยันที่แน่นหนามั่นคง (ศีล) และมีกำลังแขนแข็งแรงจับมีดหรือขวานได้ถนัดมัน (สมภา) และอุปกรณ์ คือ มีดหรือขวานที่ใช้ตัดนั้นได้ขนาด มีคุณภาพดีและลับไวคมกริบ(ปัญญา) ผลลัพธ์ที่ได้คือตัดไม้สำเร็จโดยไม่ยาก หรืออีกตัวอย่างที่จะช่วยเสริมความชัดเจน บ้านเรือนที่อยู่ทำงาน ฝาผนังขรุขระหลังคารั่ว รอบอาคารถนนหนทาง รกรุงรัง ทั้งเป็นถิ่นไม่ปลอดภัย (ขาดศีล) การจัดแต่งตั้งวางสิ่งของเครื่องใช้ จะเตรียมตัวอยู่หรือทำงาน อึดอัดขัดข้อง ไม่พร้อมไม่สบายไม่มั่นใจไปหมด (ขาดสมภา) การเป็นอยู่และทำงานคิด การทั้งหลาย ไม่อาจดำเนินไปได้ด้วยดี (ขาดปัญญา) ชีวิตและงานไม่สัมฤทธิ์จุดหมาย จะเห็นได้ว่ากระบวนการทำงานของไตรสิกขาทั้ง ๓ ด้าน ต้องประสานกัน เกี่ยวเนื่องกันขาดด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ คือ การสัมพันธ์กับโลก จิตใจ และความรู้ความคิด ทำงานประสานเป็นปัจจัยแก่กัน ดังนั้น

การฝึกศึกษาทั้ง ๓ ด้าน คือ ศิล สมาธิ และปัญญา ก็จึงดำเนินไปด้วยกัน ช่วยเหลือกัน ประสานงานกันตามบทบาทของตน

๔.๓ ความเชื่อมโยงพัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบไตรสิกขากับพัฒนาการเรียนรู้ในกรอบ ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์

การเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ ใช้หลักการเสริมแรง เพื่อการ ปลุกฝังพฤติกรรม และการลดพฤติกรรม ซึ่งถือเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ของมนุษย์ ในขณะที่การเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา นั้นอาศัยหลักของศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางความคิดอันจะแสดงออกผ่านทาง พฤติกรรม จิตใจ และ ปัญญา ซึ่งถือเป็นวิธีที่ฝึกมนุษย์ที่อยู่ในชั้นของปุถุชนให้เป็นกัลยาณชน^๔

ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ และการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา มีความเห็นร่วมกัน ว่าความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์เน้น การ เรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดจากประสบการณ์ที่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ทั้งพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) และพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) เห็นได้ว่า การเรียนรู้ของสกินเนอร์มีความเกี่ยวเนื่องและเป็นซึ่งกันและกัน ระหว่างองค์ประกอบส่วน บุคคล พฤติกรรมของมนุษย์ องค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม เป็นความสัมพันธ์ที่อิงอาศัยซึ่งกันและ กันและส่งผลต่อการทำให้การเรียนรู้สัมฤทธิ์ผล จนได้รับผลการเรียนรู้ตามที่ได้เป้าหมายในการ เรียนรู้ที่กำหนดไว้

การเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา มีความสัมพันธ์เชิงปัจจัยของชีวิตทั้ง ๓ ด้าน ใน กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และส่งผลถึงกัน กล่าวคือ การแสดงออกทางด้านพฤติกรรม จำเป็นต้องอาศัยปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองและใช้จิตใจในการตัดสินใจ ดังตัวอย่าง หาก มนุษย์จะทำการใดต้องใช้อุปปัญญาในการคิดหาวิธีการในการแก้ปัญหาซึ่งอาจจะมีด้วยกัน หลากหลายวิธี และใช้จิตใจในการตัดสินใจวิธีที่ดีที่สุด จนนำมาซึ่งการลงมือปฏิบัติ หรือการ แสดงออกทางพฤติกรรมนั่นเอง ดังที่พระพุทธมคฺฌนารมณได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าปัญญาของเราขยาย ออกไป พฤติกรรมของเราก็ขยายกว้างซับซ้อนขึ้น และได้ผลยิ่งขึ้น คนมีปัญญาน้อย ความรู้่น้อย ก็ ทำพฤติกรรมได้ตื้นๆ และไม่ได้ผล แต่ถ้ามีความรู้มากขึ้น คิดอะไรได้ซับซ้อนขึ้น พฤติกรรมก็ยิ่ง ซับซ้อน และได้ผลมากขึ้น”^๕ การเรียนรู้ในกรอบไตรสิกขา สอนให้รู้ว่ เมื่อจิตใจจะเสพอารมณ์และ

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรม พระพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๙.

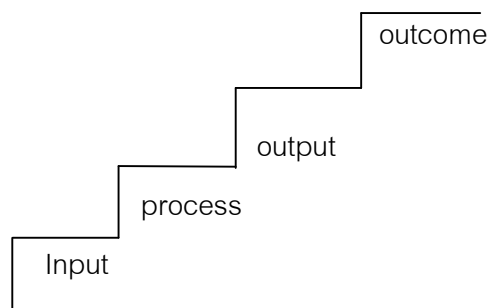
^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย, หน้า ๕๔.

แสดงออกก็ต้องมีการอาศัยพฤติกรรม โดยใช้พฤติกรรมเป็นช่องทางสนองความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้ตนเองได้รับความสุข ส่วนจิตใจก็ต้องมีการอาศัยปัญญา เช่น เมื่อจิตใจมีความปรารถนาในขอบเขตของความรู้ ปัญญาเป็นตัวสนองให้จิตใจไม่ติดขัดคับข้อง ปัญญาจึงเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจ ทำให้จิตใจเป็นอิสระ หรือเปลี่ยนท่าทีของจิตใจ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิตทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

ตามแนวคิดของสกินเนอร์ การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นการมุ่งพัฒนามนุษย์ โดยมีการทดสอบ ทดลอง ลองผิดลองถูก ซึ่งเป้าหมายของการเรียนรู้ก็คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีการฝึกอบรมตนเองให้มีพฤติกรรมที่ดีที่พึงปรารถนามุ่งสู่การพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ แม้แต่การเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขาก็เช่นเดียวกัน เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนรู้ทั้งสิ้นเห็นได้จากการพัฒนามนุษย์ตามกระบวนการของไตรสิกขา โดยมีแนวทางแห่งการปฏิบัติตามแนวทางมรรคมีองค์ ๘ มีการฝึกฝนอบรมตนเองตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดี มีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีสมาธิในการทำงาน การฝึกฝนอบรมตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาปัญญาในที่สุดจึงเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาอย่างแท้จริง

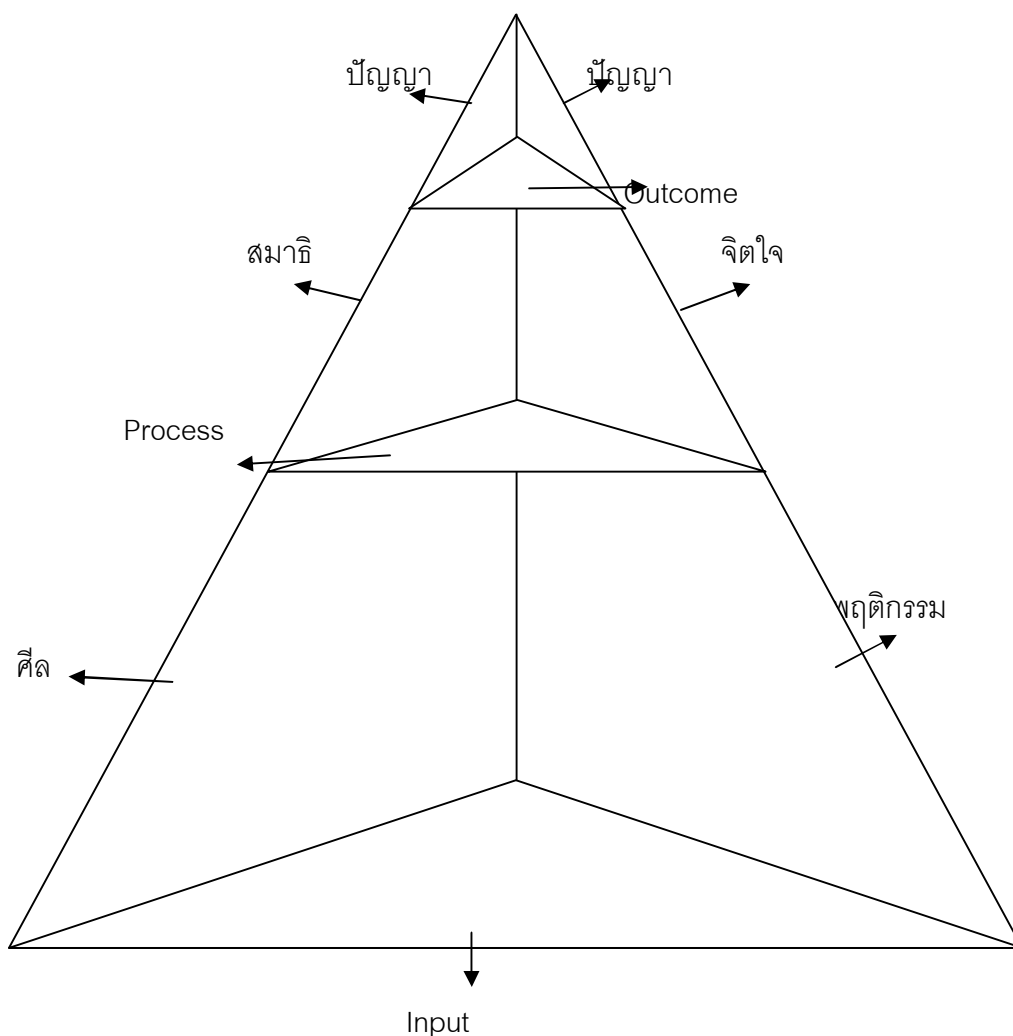
ผลการเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน การเรียนรู้ตามทัศนะของสกินเนอร์มีว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากประสบการณ์สัมผัสและเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยพฤติกรรมใหม่ที่เกิดขึ้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน การเปลี่ยนแปลงภายนอก คือ การเกิดพฤติกรรมใหม่ที่สามารถสังเกตได้ และยังเกิดการเรียนรู้ขึ้นเกิดขึ้นภายในตัวมนุษย์ คือ เกิดจากกระบวนการรับรู้ การคิด ทำให้พฤติกรรมภายในเปลี่ยนแปลงมาสู่พฤติกรรมภายนอกได้

การเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทำให้ผู้ที่เรียนรู้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งในการสื่อสารรับรู้ถึงความรู้สึกทั้งจากภายในและภายนอก ทำให้มีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ มีการพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา จึงทำให้มีการปรับพฤติกรรม ยกย่องจิตใจ และพัฒนาปัญญา เข้าใจว่า พัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกเนื่องมาจากการพัฒนาทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ครอบคลุมด้าน

จากการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ กับการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา สามารถนำผลของการเรียนรู้ไปใช้ในการปรับพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตได้ถูกวิธี แม้ในด้านความแตกต่าง ผลการเรียนรู้ของสกินเนอร์มีแนวคิดอยู่ในระดับของ โลกียธรรม ส่วนการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขามีแนวคิดทั้งในระดับ โลกียธรรมและโลกุตตรธรรม

ตัวอย่างประกอบ **input** หมายถึง การเรียนรู้ของตนเพื่อนำมาประกอบกิจการทำงานหาเลี้ยงชีพ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน เงินทอง หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยี ที่สามารถอำนวยความสะดวกสบายให้แก่ตนเอง **process** หมายถึง ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งสกินเนอร์ให้ความสำคัญต่อการตอบสนองมากสิ่งเร้า และนอกจากนี้สกินเนอร์ยังให้ความสำคัญต่อการเสริมแรงว่ามีผลทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ถาวรยิ่งขึ้น **output** ผลลัพธ์จากการเรียนรู้ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ ทำให้คนสามารถ จำได้ เข้าใจได้ นำไปใช้ได้ ประเมินค่าได้ สร้างสรรค์ได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับโลกียธรรม แตกต่างจากการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เพราะการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขาเป็นการฝึกฝนอบรมตนเองในเรื่องของกาย โดยการสำรวมกาย สำรวมวาจา จัดได้ว่าเป็นการรักษาศีลทำให้มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทางที่ดียามเป็นการฝึกฝนเบื้องต้น การเรียนรู้เรื่องจิต โดยการทำให้จิตใจมีความสงบเยือกเย็น ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันละกัน การเรียนรู้ทางจิตใจทำให้เกิดการพัฒนาด้านคุณธรรม จิตใจ การเรียนรู้ในด้านปัญญา เมื่อเรารู้จักวิธีการคิดและพิจารณา จะทำให้พฤติกรรมและจิตใจเปลี่ยนแปลงไป เรียกว่า มีการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงก้าวสู่ความเป็นอริยบุคคล ซึ่งการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขาอยู่ทั้งในระดับของโลกียธรรมและโลกุตตรธรรม

ผลการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ส่งเสริมให้มนุษย์ได้เรียนรู้และมีปัญญาอยู่ในระดับโลกียวิสัย อยู่ในระดับยังไม่พ้นความเป็นตัวตน เพราะทฤษฎีการเรียนรู้ของ สกินเนอร์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอัตตา^๖ คือ ความมีตัวตน ในขณะที่การเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขาส่งเสริมให้มนุษย์ได้เรียนรู้และมีปัญญาอยู่ในระดับโลกียวิสัย และได้เสนอทางเลือกให้เดินทางข้ามพ้นจากโลกียวิสัยด้วย การเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขาอยู่ระดับที่เลยในความเป็นตัวตน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอนัตตา^๗ เป็นฐานในการทำความเข้าใจในสรรพสิ่งทั้งหลาย กล่าวได้ว่า ทฤษฎีการ

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๓๘-๓๓๙.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๐.

เรียนรู้ของสกินเนอร์มีแนวคิดอยู่ในระดับโลกียธรรม ส่วนการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขามีแนวคิดทั้งระดับโลกียธรรม^๔ และโลกุตตรธรรม^๕ อันเป็นธรรมสูงสุดในพระพุทธานุศาสนานิเวศ

ปัญญาในระดับโลกียธรรม เป็นการนำความรู้ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ทุกเรื่อง ผู้ที่มีปัญญาระดับนี้จะใช้ชีวิตเวียนว่ายอยู่ในโลกได้ด้วยดีเท่าที่คาดหวัง ปัญญาระดับโลกียธรรมไม่มีศีลเป็นตัวคุม จึงเป็นปัญญาแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ปัญญาแบบไม่นึกถึงศีลธรรม เบียดเบียนผู้อื่นทำให้โลกวุ่นวายมีปัญหาเสมอ

ปัญญาในระดับโลกุตตรธรรม เป็นสัมมาสติ เป็นปัญญาที่เกิดจากการมีสมาธิ และมีศีลเป็นตัวกำกับ ทำให้เกิดการเกรงกลัวต่อบาป มีจุดมุ่งหมายเพื่อการรู้แจ้ง เพื่อการหลุดพ้น เพื่อการดับทุกข์ ผู้ที่มีปัญญาระดับโลกุตตรธรรมมักจะมีปัญญาระดับโลกียธรรมด้วย บางท่านมีอย่างลึกซึ้งเชี่ยวชาญ ล้ำหน้าใครต่อใครแบบไม่มีที่สิ้นสุด เช่น พระพุทธเจ้า

ทั้งทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ กับการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา มีความเห็นที่เหมือนกัน คือ ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงได้ทั้งภายในและภายนอก จากเรียนรู้ของทั้ง ๒ แนวคิดนี้ สามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ให้มีการเรียนรู้ และประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตได้ถูกวิธี แม้ในด้านความแตกต่าง ผลการเรียนรู้ของสกินเนอร์มีแนวคิดอยู่ในระดับของโลกียธรรม ส่วนการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขามีแนวคิดทั้งในระดับโลกียธรรมและโลกุตตรธรรม

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๘-๒๑๙.